

F. Dárdai Ágnes

Fitz József és Domanovszky Ákos,
az Erzsébet Tudományegyetem
Könyvtárának reformer igazgatói
(1930-1942)¹

„...zajtalan, de eredményes munka...”

Mindössze egy bő évtizednyi időt töltött el a két Budapestről érkezett tudós könyvtáros a pécsi Erzsébet Tudományegyetem Könyvtárának élén, e történelmi távlatban csupán egy villanásnyi időszak alatt azonban reformintézkedéseik olyan nagyszabásúak és mélyrehatóak voltak, hogy hosszú időre meghatározták a pécsi könyvtár sorsát. Nem túlzás azt állítani, hogy egy korszerűtlen, rosszul működő intézményből az ország egyik legjobb könyvtára született meg tevékenységük nyomán. A nagyformátumú reformer kétségkívül Fitz József volt, aki négy év múltán – miután az Országos Széchényi Könyvtár élére nevezték ki – maga helyett egy képzett, ambiciózus fiataalt ajánlott, Domanovszky Ákost. Domanovszky folytatta és elmélyítette a Fitz által megkezdett reformokat, különösen a katalogizálás terén. Pécs mindkettőjük számára egyfajta „tanulóhely” volt, reformtörekvéseik kipróbálásának helyszíne, igazgatói munkájuk során megívott harcaiknak tanulságos terepe. A Pécsen szerzett igazgatási, könyvtárszervezési, finanszírozási tapasztalatokat később sikerrel hasznosították Budapesten: Fitz az Országos Széchényi Könyvtárban, Domanovszky az Egyetemi Könyvtárban.

Források

Pécsi tevékenységükről az Egyetemi Levéltárban található levéltári iratok¹ (jellemzően Könyvtári bizottsági jegyzőkönyvek) alapján szerezhethünk átfogó képet. Mindkét igazgató évente jelentéseket² is állított össze a könyvtár működéséről a könyvtári bizottság, illetve az egyetemi tanács számára a gazdálkodásról, a személyzeti helyzetről, a könyvtári átalakítások terveiről, programjáról stb. E két forráscsoporton kívül áttekintettük azokat – az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában található, nagyjából kézzel írt – magánleveleket 1930. november 25. és 1941. november 15. között, melyeket egy kivétellel Domanovszky írt Fitz Józsefnek³. E levelezés nem módosítja alapvetően a levéltári forrásokból kinyerhető információkat, viszont árnyalja, színezi a két igazgató megítélését. A levelek két tudós könyvtáros barátságáról tanúskodnak, a fiatal Domanovszky pécsi igazgatóságával kapcsolatos munkahelyi gondjairól, személyzeti konfliktusokról szólnak. Domanovszky gyakran kért tanácsot idősebb elődjétől, különösen addig, amíg nem ismerte ki magát a pécsi egyetemi viszonyok között. Mivel a levelek döntő többségét Domanovszky írta Fitznek, ezért inkább a saját igazgatóságával kapcsolatos problémákról kapunk betekintést.

Fitz József szakmai életútja⁴ (1888-1964)

Fitz jó módú polgári családba született. Művelt szüleitől a családban, tanáraitól pedig a jó iskolákban kitűnő nevelést kapott a tehetséges, az irodalom, a történelem, a művészetek és a nyelvek iránt fogékony fiú. Könyvtárosi pályája doktori tanulmányainak befejezése után a budapesti Egyetemi Könyvtárban kezdődött 1914-ben. A szakmai munka minden területét megismerte, és valószínűleg a könyvtár muzeális értékű darabjaival való foglalkozás közben fordult figyelme a könyvtörténeti kutatások felé. A háborúban eltöltött katonai szolgálat után a húszas években az ősnymtatványok kutatásával foglalkozott. A nemzetközi ősnymtatvány kutatás témában tanulmányokat publikált, külföldi ösztöndíjakat elnyerve hamar elismert lett a szakmában. Az öt nyelven beszélő, tehetséges Fitz Józsefet 1923-ban megválasztották a Magyar Bibliophil Társaság másodtitkárává, amely posztot egészen 1930-ig, pécsi igazgatói kinevezéséig töltött be. Tudományos kutató munkáját azonban könyvtárigazgatói kinevezései alatt sem fejezte be. Azt vallotta ugyanis, hogy egy tudományos nagy könyvtár vezetőjének jártasnak kell lennie valamely tudományterületen. Magas szinten kapcsolta össze a könyvtáros és a tudós tevékenységét, és mutatott példát a tudós könyvtáros szakmai életútjának lehetséges megvalósítására. Könyv- és nyomdásztörténeti kutatásai (Gutenbergről, Hess Andrásról, a magyar nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedelem történetéről) a mai napig alpművek, amelyeket hazai és nemzetközi publikációkban tett közzé. Tudományos tevékenysége elismeréseként 1913-ban bölcsészdoktori oklevelet, 1932-ben a pécsi egyetemen magántanári képesítést szerzett. Pécssett 1941-től címzetes egyetemi tanár.

Domanovszky Ákos szakmai életútja⁵ (1902-1984)

Domanovszky Ákos egy olyan család szülötte, ahol a család több tagjával a magyar tudományos és művészeti élet kiemelkedő alakjaiként találkozhatunk a két világháború között. A család 1904-ben költözött Pozsonyból Budapestre, a fiatal Domanovszky itt kezdte el iskolai tanulmányait a piaristáknál. Az érettségi után a budapesti és a müncheni

egyetemen folytatott jogi tanulmányokat. 1925-ben jogi doktorátust szerzett, mely után tanársegéd volt a Műegyetem Közgazdaságtudományi Karán, Heller Farkas professzor mellett. A feladata itt is inkább „könyvtárosi” volt, hiszen dokumentációs munkát végzett a professzor számára. 1927-ben a budapesti Egyetemi Könyvtár munkatársa lett okleveles közgazdászként. Fitz József őt támogatta abban, hogy pécsi távozása után Domanovszky vegye át a pécsi Egyetemi Könyvtár igazgatói posztját. Nagyon fiatalon, 33 évesen vette át a pécsi könyvtár igazgatását, nyíltan kimondva, hogy a Fitz által megteremtett alapokat építi tovább. A Pécssett eltöltött hét év legnagyobb feladatát – a feldolgozó munka megreformálását – sikerrel véghezvitte. Pécssett 1942 őszéig maradt, ekkor újból Budapestre került az Egyetemi Könyvtárba azzal, hogy ő lesz az új főigazgató. A posztot mégsem ő kapta meg, viszont főigazgató-helyettesként 1945-től Mátrai László főigazgató mellett részt vett a könyvtár irányításában. Domanovszky Ákos Fitz Józsefhez hasonlóan tudományos munkát is folytatott, elsősorban a katalogizálás témájában. Az 1950-es években kibontakozó hazai és nemzetközi katalogizálás-egységesítési munkálatokban kiemelkedő szerepet játszott. Magyarországot képviselte a nemzetközi testületekben, bekapcsolódott az IFLA szabványosítási bizottságába is. Külföldön – elsősorban idegen nyelvű publikációinak köszönhetően – vitathatatlan szaktekintély volt, akinek elméleti – a katalogizálás területén kifejtett – munkásságát külföldön is elismerték. Nagy szerepet játszott a nemzetközi, majd a hazai könyvtári szabványok kidolgozásában, nevéhez fűződik a nemzetközi könyvszámozás (ISBN) bevezetése Magyarországon.

A könyvtári modernizáció háttere

A XX. század első harmadában kibontakozó közgyűjteményi modernizáció és a nyomában járó robbanásszerű fejlődés egy olyan történelmi időszakban következett be, amikor a vesztes háború és a trianoni tragédia traumáját ellensúlyozandó az akkori kormányzati művelődéspolitikai egy korábban soha nem látott kultúr pártoló és -támogató politikai akarattal kedvező feltételeket biztosított a tudományos kutatások támogatására, a művelődési és oktatási viszonyok fejlesztésére. A magyarság kulturális, vallási, művészeti értékeinek ápolása, megőrzése felértékelte mindazokat a tevékenységeket, intézményeket, amelyek a kultúr pártoló politika megvalósulását segítették. A korszak meghatározó politikusai – Klebelsberg Kuno és Hóman Bálint – a kultúrpolitika nagyformátumú irányításával markáns hatást gyakoroltak a közgyűjteményi szemléletre is.⁶ Amikor tervszerű, átgondolt és centralizált tudománypolitikai intézkedéseket hoztak, ezzel nemcsak a hazai szaktudományosság nemzetközi színvonalú működését alapozták meg (ösztöndíjakkal, a Collegium Hungaricum európai intézményhálózatának megszervezésével), hanem a tudományos intézményi hálózatot is megteremtették. E nagy hatású tudománypolitikai intézkedések teremtették meg a feltételeit a közgyűjteményi, benne a könyvtári modernizációnak is. És bár a gazdasági világválság megszorításai, szűkülő lehetőségei egy időre fékeztek a fejlesztések ütemét és intenzitását, a reformfolyamatot szerencsére nem lehetett eliminálni, így a tudatos kultúra- és tudománytámogató politika a tudományos kutatás színhelyeit, így a közgyűjteményeket is támogatta. A kormányzati támogató attitűd tetten érhető az egyetemi döntés-előkészítő és döntéshozó mechanizmusokban is.

Az 1930-as évek közepétől megteremtődtek a könyvtári modernizáció elméleti és technikai feltételei is. Az elméleti útkeresés elsősorban az állomány tartalmi és formai feltárásának kérdéseit, azaz a katalogizálást érintette. A század első évtizedeiben az ad-

dig használt müncheni szakrendszer elavulttá vált. A tudományos élet fellendülése következtében nőtt nemcsak a dokumentumok mennyisége, hanem típusa is. Számos új dokumentumtípus keletkezett (konferencia kötetek, disszertációk, absztraktok stb.), amelyek feldolgozása egy átgondoltabb és differenciáltabb rendszerezést követelt meg. Igény jelentkezett egy logikusan strukturált, több keresési szempontot egyszerre kielégítő, többféle katalógust tartalmazó, de egymással szerves kapcsolatban álló, koherens katalógusrendszer kiépítésére. Terjedtek az egyre több helyen alkalmazott nemzetközi tízedes osztályozás tapasztalatai, és a korábbi kizárólagos szerzői katalógus mellett alkalmazni kezdték a decimális elven alapuló szak-, és sorozati katalógusokat is. Az olvasóközönség létszámának növekedésével pedig küszöbön állt a kölcsönzés, az olvasószolgálat, a tájékoztatás eddigi gyakorlatának megreformálása is. A raktári rend ésszerűsítését a numerus currens, azaz a folyószámok leltári nyilvántartás biztosította. Ahogy szaporodtak a különböző szempontok szerint készített katalógusok, úgy vált elodázhatatlanná az egyes dokumentumokról készített katalóguscédulák tömeges előállításának biztosítása. A kézi címfelvétel és cédulamásolás felett eljárt az idő, és a 30-as évek végére megteremtődtek a könyvtári munkafolyamatok műszaki-technológiai eszközrendszerének feltételei, így munkába álltak a sokszorosító gépek, és a korszerű állományvédelmet szolgáló kötészet és fényképezési berendezések.

Pécsi könyvtári helyzetkép az 1930-as évek elején

Az Erzsébet Tudományegyetem könyvtára Pozsonyban kezdte meg működését 1915-ben. 1919-ben azonban az egyetem megszűnt, a könyvtár pedig (amelynek állományát a pozsonyi városi könyvtár letéti anyaga, illetve a jogakadémia könyvtárának állománya adta) Pozsonyban maradt. Az 1921/XXV. törvény értelmében az Erzsébet Tudományegyetem Pécsre került, és ezzel megkezdődött az Egyetemi Könyvtár pécsi újjászervezése. A könyvtár állománya összehasonlítva az ország többi egyetemi könyvtárával, szerénynek volt mondható, de hála a vásárlásoknak, felajánlott adományoknak, hazai és külföldi cserének, rohamosan növekedett, bár állománya ekkor még elég heterogén volt. Gazdagította az Egyetemi Könyvtárat az 1923 szeptemberében Zichy Gyula pécsi püspök által az egyetem és ezzel az Egyetemi Könyvtár számára átengedett – 35 000 kötetet tartalmazó – Püspöki Könyvtár is.

A pécsi püspökségnek elévülhetetlen érdemei vannak abban, hogy az 1925-ben⁷ aláírt Haszonkölcsön Szerződés alapján a Szepesy utca 3. alatt lévő épületet, illetve a Püspöki Könyvtár állományát felajánlotta az Egyetemi Könyvtár számára. Az épület, egy felbecsülhetetlen értékű gyűjtemény, néhány szorgalmas és elkötelezett könyvtáros azonban nem tudta biztosítani azokat a könyvtári feltételeket, amelyeket a beinduló egyetemi képzéshez az akkori egyetemi vezetés, a professorok, a tanárok és diákok elvártak. A pécsi egyetemi könyvtár elmaradottságát a Központi Statisztikai Hivatal 1925-ben végzett felmérése is alátámasztotta, míg az öt évvel későbbi adatfelvétel az állomány látványos bővülését bizonyítja.⁸

Fitz József modernizációs eredményei (1930. szept. 1-1934. aug.1)

A könyvtár több éves modernizációs folyamata 1930 őszén, Fitz József Pécsre érkezésével kezdődött, és négy éven keresztül folyt. Fitz József direktor elődei olyan professzorok voltak, akik csak mellékfoglalkozásként foglalkoztak a könyvtárral. Kevés hozzáértéssel, anyagi források nélkül, tényleges és hatékony vezetés nélkül vegetált a könyvtár 1930 őszéig. Állománya heterogén volt, és mindössze két betűrendes katalógusban lehetett keresni, olvasóterem sem volt, így a könyvtár alkalmatlan volt az egyetemi oktatás-kutatás kiszolgálására.

1930. április 9-én Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatási miniszter az Egyetemi Tanács számára írt leiratában kijelenti: „*Az egyetemi könyvtár az egyetem tudományos munkásságára nézve oly nagy jelentőségű, hogy igazgatói állásának nem szerencsés betöltése esetén az egyetem annak komoly kárát vallhatja. Az utóbbi években a pécsi egyetem könyvtárában teljesen kielégítő állapotok nem uralkodtak és ezért a vezetők személyében beállt üresedést arra kívánom felhasználni, hogy elismert szakképzettségű és kellő tapasztalattal bíró igazgató kinevezésével a könyvtárat a nyugodt fejlődés útjára vezessem.*” Ezzel a levéllel elindult az új igazgató kinevezése a pécsi egyetemi könyvtár élére.

Fitz első ténykedéseként a rektor számára felterjesztést készített az Egyetemi Könyvtár átalakítására, átszervezésére, melyet az Egyetemi Tanács 1930. szept. 26-án kelt leiratában elfogadott, és hozzájárult ahhoz, hogy új olvasótermet és kölcsönző helyiséget alakítsanak ki. A felterjesztés többi elemének elbírálására a Tanács a Könyvtári Bizottságot kérte fel. A Bizottság és a Rektori Hivatal is támogatta a könyvtár megújítását célzó intézkedéseket, és a kivitelezés elindítását.¹⁰

Az Erzsébet Tudományegyetem (a továbbiakban ETE) Könyvtári Bizottság által 1930. november 25-ére összehívott az 1930/31 tanév 1. ülésén Weszely Ödön prorektor elnök bejelentette, hogy „*a könyvtár vezetésében változás állott be, amennyiben a nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásiügyi Miniszter Úr Dr. Fitz József egyetemi könyvtárórt a könyvtár igazgatásával a 410-1-156/1930. sz. rendeletével megbízta.*” Az elnök kijelentette, hogy reményei szerint „*... a Könyvtár szakszerű vezetés alá jut és ezáltal fel fog virágozni.*” Ugyanezen az ülésen a frissen bejelentett könyvtárvezető modernizációs programjának megfelelően módszeresen elkezdte a bizottság elé vinni a könyvtári szervezet átalakítását, a pénzügyi források megszerzését, kiegészítését célzó előterjesztéseit. E négy év modernizációs teljesítményét nyomon követhetjük a Könyvtári Bizottság jegyzőkönyveiből, amelyek az átlag kéthavonta ülésező bizottság határozatait rögzítették. E jegyzőkönyvek azonos szerkezetűek, döntő többségükben az igazgató előterjesztéssel élt. Rendszeresen a könyvtár napi működését akadályozó gondok orvoslását kéri a bizottságtól, zömmel pénzügyi hozzájárulást (pl. a postadíjak fizetését), vagy tájékoztatja a bizottságot a kölcsönzött könyvek visszahozásának szigorításáról, a nyitvatartás hosszabbításáról, az olvasóterem rendjének szigorításáról stb. Az előterjesztések másik csoportja a könyvtár anyagi helyzetével kapcsolatos javaslatok. A jegyzőkönyvekből az a következtetés szűrhető le, hogy a bizottság inkább segítette, mint gátolta a direktort tervei megvalósításában. A bizottság határozatait Fitz József gyakran felhasználta a karok széthúzó törekvéseivel szemben. Komolyabb vereséget kizárólag a finanszírozás terén (különösen a gazdasági válság megszorító intézkedései közepette) szenvedett el, szakmai terveit a bizottság általában nem kérdőjelezte meg.

A bizottsági jegyzőkönyveken túl az éves jelentések, illetve Fitznek az 1930–34 közötti időszakra vonatkozó összefoglaló jelentései adnak betekintést a könyvtár átszervezésé-

be. E dokumentumokból világosan kitűnik, hogy Fitz az első pillanattól kezdve tisztában volt a könyvtár működésének jogi alapjaival, pénzügyi lehetőségeivel. Igen jogkövető és jogtisztelő direktor volt, még a legnagyobb befolyással rendelkező professzornak, volt rektornak sem engedte meg, hogy megsértse az akkori szabályokat, és a könyvtári adminisztrációt megkerülve vásároljon saját használatra könyveket.¹¹ Azt sem engedélyezte, hogy a könyvtár vagy bárki számla nélkül privát személytől vásároljon könyveket.¹²

A könyvtári költségvetés modernizálása

A Könyvtár költségvetésének kereteit¹³ az Egyetemi Tanácsnak egy 1929-es szabályzata, illetve a Könyvtár Ügyviteli Szabályzata határozta meg. A rendelkezésre álló összeg egy része állami dotáció, másik része a hallgatók által fizetett beiratkozási, és az ún. iktatási illeték volt. Az állami dotáció és az illetékek 40 százaléka felett a könyvtárigazgató disponált (a Könyvtári Bizottság ellenőrzése mellett), míg a másik részét a tanszéki és kari folyóirat- rendelésekre fordították. Külön kvótát határoztak meg a professzorok egyénileg javasolt könyveinek beszerzésére. Az állami dotációt kizárólag dokumentumvásárlásra, míg az illetékeknek azt a részét, amely fölött az igazgató disponált, személyzeti és dologi forrásokra fordíthatták. Fitz Józsefnek sikerült a Könyvtári Bizottság támogatását megnyernie abban, amit aztán az Egyetemi Tanács is leszögezett, hogy a szaktanároknak a javadalmak felosztására csak ajánlási, nem pedig rendelkezési joguk van, és hogy a cél nem külön tanszéki vagy kari könyvtárak fejlesztése, hanem az Egyetemi Könyvtárnak szakkönyvekkel való gyarapítása.¹⁴

A rendelkezésre álló könyvtári költségvetési összeg a többi egyetemi könyvtárral összehasonlítva alacsonyabb volt, amit súlyosbítottak a gazdasági válság alatti elvonások, a minisztérium által elrendelt létszámleépítések, illetve a könyvtári személyzetből 1-2 főnek rektori vagy dékáni hivatalba irányítása. A beiratkozási illeték is kevesebb volt. Szemben a budapesti, a szegedi és a debreceni egyetemmel, évi 5 pengő helyett 4 pengőt fizettek a hallgatók, ezért Fitz javaslatot tett az illeték emelésére. Ennek ismeretében nem lehet eléggé kihangsúlyozni a reformer direktor azon teljesítményét, hogy egy pénzügyi szempontból súlyosan válságos helyzetben képes volt a könyvtári szervezet fejlesztését a romló körülmények ellenére is biztosítani. Ezt azzal tudta elérni, hogy következetesen egyértelművé tette a dologi, a személyi és a dokumentumvásárlásra fordítható összegek nagyságát, harcosan küzdött a könyvtárat jogosan megillető forrásokért. Éves beszámolói tiszta, átlátható gazdálkodásról, pontos számlavezetésről és nyilvántartásról tanúskodnak. A takarékos gazdálkodást segítette azon intézkedése is, hogy a duplum példányokat cserére vagy megvételre ajánlotta fel más könyvtáraknak, és a befolyt összeget köttetésre¹⁵ és újabb dokumentumok beszerzésére fordította. A takarékos működésen nyugvó gazdálkodás teremtette meg a feltételeit azoknak a beruházásoknak, amelyeket egyrészt az egyetemi tanács megszavazott, illetve amelyekhez minisztériumi támogatást kapott.

Az 1930 – 34 közötti négy évben az alábbi dologi beruházások történtek: az olvasóterem bővítése, a könyvtári terek bútorzatának lecserélése, írógépek és sokszorosító gépek beszerzése, könyvállványok és katalógusszekrények készíttetése. Fitz a négy évet összefoglaló jelentésében megállapította: „A könyvtár felszerelése most általában kielégítő.”¹⁶

A könyvtári szolgáltatások modernizálása

Fitz Józsefnek a könyvtári szolgáltatásokkal kapcsolatos ars poeticaja mind a mai napig érvényes: „*A könyvtár rendje azon alapszik, hogy a benne gyűjtött nagyszámú és sokféle anyag bármely darabját kívánatra a használatnak azonnal át lehessen adni ... a legkisebb rendetlenség is akadózóvá teszi a könyvtár működését. A könyvtár százezernyi könyve, címkartona, iratdarabja mind-egyikének megvan a maga helye ... a könyvtár kezelése nem alapulhat a személyzet emlékezőtehetségén. A könyvtár kezelését mechanikussá kell tenni s ebben a mechanizmusban a személyzet memóriája csak alárendelt tájékoztató szerepet játszik.*”¹⁷

E fenti célok érdekében három alapelvre épített, amelyek alapvetően meghatározták nemcsak a könyvtári munkamenetet, hanem az erre épülő szervezeti struktúrát, az osztályok megszervezését is:

1. A gyűjtőhelyek izolált kezelése (azaz minden könyvtárba kerülő tárgy azonnal a számára kijelölt helyre kerül): Ennek érdekében szigorúan szabályozta a dokumentumok feldolgozásának részfolyamatait, kijelölte az ún. elosztó helyeket.
2. A könyvtári feldolgozás időhöz kötött menetrendje (azaz minden munkafázis ideje minimalizálva, illetve maximalizálva volt): E szabályozással egyrészt ütemes haladást biztosított meghatározva egy minimális napi normatjeljesítményt, másrészt megakadályozta a túl gyors feldolgozással a dokumentumok feltorlódását, az egyenetlen dolgozói munkaterhelést.
3. A könyvtári működés üzemszerűsége és naponként nyilvántartása. Minden részmunkafolyamat személyre szólóan volt nyilvántartva, ami egyrészt pontos statisztikai képet adott az elvégzett munkáról, másrészt megbízható előrejelzést a jövőbeni tervezéshez, fejlesztésekhez.

A reform, amelyet Fitz megtervezett és végrehajtott teljes körű és lendületes volt. Kialakult egy logikus, világos és ezért teljesíthető ügyrend. A munkaköröket elkülönítette, és a legfontosabb könyvtári munkafolyamatok szerint szervezte meg az osztályokat. A legnagyobb veszély (munkaerőhiány) ellen folyamatosan küzdött, szinte minden bizottsági jegyzőkönyvben szerepel a felterjesztése hol a minisztérium, hol az Egyetemi Tanács felé, az elegendő személyzet biztosításáért. Egyetlen esetben élt a Könyvtári Bizottságban kvázi a „fenyegetés” eszközével, amikor kijelentette, hogy amennyiben tovább csökkennek a bérköltséget, akkor kénytelen lesz a nyitvatartási órák számát is csökkenteni.¹⁸

A modernizációs program leglátványosabb eredménye a teljes állomány újbóli bibliográfiai leírása volt. A könyvtárnak eddig csak egyetlen elavult betűrendes katalógusa volt, amely különféle egyéni módszerek és jelölések szerint, kézzel íródott. Habár a kontinuitás, az elődök munkájának a tiszteletben tartása és továbbvitele a könyvtáros szakma egyik iratlan szabálya, Fitz radikálisan és bátran szakított a korábbi hagyományokkal és szokásokkal. Mivel rossznak tartotta a régi katalógust, és azt gyanította, hogy nem minden könyvtáros fogja betartani az új rendet, ezért szigorú intézkedést hozott. „*Hogy a felvételek [a leírások – megjegyzés FDÁ] egységét megbontó egyéni felfogások szövegjutását megakadályozzuk, kötelezővé tettem az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ katalógizálási szabályzatának szigorú követését.*”¹⁹ A nagy újítás az volt, hogy a címeket csak egyszer kellett leírni viaszlapra, amiről aztán sokszorosítani lehetett a cédulákat. Négy év alatt a szükséges munkaerő²⁰, az írógépek és a sokszorosító eljárás biztosításával befejeződött az állomány nagy részének katalógizálása. Hét (különböző színű) katalógus készült, köztük Magyarország első cím-

szavas katalógusa. Megvalósult Fitz József katalogizálási reformjának legfőbb célja: „*A cél az volt, hogy a könyvtár látogatója a keresett könyvet bármilyen ismerve alapján megtalálhassa: ha a szerző nevét tudja, a betűrendes katalógusban, ha csak a címét, a tárgyi címszókatalógusban, ha csak a tárgykörét, vagy megjelenése idejét, a szak-katalógusban ... Hacsak azt tudná, hogy a könyv valamely sorozatba tartozik, címét a sorozat-index és a behyrajzi katalógus segítségével találja meg.*”²¹

A katalogizálási reform véghezvitele mellett újabb szakmai sikert könyvelhetett el a könyvtár a numerus currens, azaz a könyvek folyószámos leltározásának bevezetésével. Ez az intézkedése is az általa óhajtott rendet valósította meg, ráadásul még anyagi haszonnal is járt, hiszen felszabadította a raktári férőhelyet és átláthatóvá, tervezhetővé tette az állomány raktári elhelyezését.

Megújult az olvasószolgálat is. A könyvállomány gyarapodása fellendítette a kölcsönzés és az olvasóterem forgalmát is. Szigorítani kellett az olvasóterem használatát (pl. kabátban nem lehet beülni, kitiltották a renitens módon viselkedő hallgatókat) és a kölcsönzés szabályait, így a könyveket késve visszahozó olvasókat megbírságotlák. Fitz támogatta a Könyvtári Bizottság elé kerülő püspöki kérést, hogy a Klimó Könyvtár állományába tartozó köteteket haladéktalanul hozzák vissza az oktatók. Virág Ferenc püspök többször kérte képviselőjén keresztül, aki a bizottság tagja volt, hogy rendszeresen tartsanak a Klimó gyűjteményben állományrevíziót, és ellenőrizzék szigorúbban a Klimó Könyvtár könyveinek kölcsönzését.²²

Fitz József direktori tevékenységének szinte egész ideje alatt rendszeresen visszatérő probléma volt, hogy a tanszéki és kari állományt szívesebben gyarapították volna az egyetemi oktatók, mint a központi könyvtárat. Fitz a Könyvtári Bizottságot ügyesen, jó diplomáciai érzéssel arra használta fel, hogy meggyőződéses véleményét a bizottság is támogassa az oktatókkal szemben, összegytemi szempontokat szem előtt tartva. Többször kinyilvánította, hogy az egyetemi könyvtár feladata nemcsak a professzorok könyv- és folyóiratigényének a kielégítése, hanem a hallgatóság számára elegendő számú tankönyv beszerzése.²³ Fitz szakmai meggyőződése és igazgatói tevékenysége is azt támasztotta alá, hogy az Egyetemi Könyvtár a tanszéki és kari könyvtárak módszertani központja, a szakmai innovációk motorja legyen.

Fitz József pécsi tevékenysége országos elismerést váltott ki a szakmai körökben, ezért várható volt, hogy tapasztalatait a fővárosban fogja kamatoztatni. Erre 1934 júniusában került sor, amikor Pécsről a Nemzeti Könyvtár élére került.

Domanovszky Ákos igazgatói tevékenysége (1935. július 1. – 1942. július 31.)

Fitz József távozása után az 1934/35-ös tanévben Holub József egyetemi tanár vette át ideiglenesen a könyvtár vezetését, amely nem volt teljesen ismeretlen számára, hiszen a Könyvtári Bizottság tagjaként, majd elnökeként már dolgozott együtt az igazgatóval. Teljes mértékben a Fitz által kitaposott úton haladt, amíg meg nem érkezett ismét csak Budapestről a fiatal Domanovszky Ákos. Holub József a Fitz által készített négy éves beszámolót értékelve kijelenti: „*az összefoglaló utódjának is becses útravaló lesz.*”²⁴

A Bizottság 6 igen és 2 nem szavazattal elfogadta a Fitz által javasolt Domanovszky Ákos igazgatói jelölését.²⁵ Holub József átmeneti megbízott igazgatása alatt a Fitz által elindított reformok folytatódtak. Holub a bizottsági ülésen beszámolt arról, hogy elkészült a folyóirat-katalógus, illetve a bizottság a jövőre nézve három fontos határozatot hozott: az ifjúság kérésére a vizsgaidőszakban este 10-ig tart nyitva a könyvtár; az egyetemi oktatók

publikált műveikből egy példányt leadnak az egyetemi könyvtárnak; és a minél sikeresebb költségvetés elérése érdekében a Könyvtári Bizottság elnöke tagja lesz a Gazdasági Bizottságnak.²⁶

A reform folytatódik...

„... a fő teendő, az egyetlen lehetséges program: a meglévő rendszer következetes és precíz keresztülvételének biztosítása. Ez nem zárja ki természetesen ... az esetleges részleges újításokat.” – összegzi programját az éves jelentésében.²⁷ Ami pedig a konkrét intézkedéseit illeti, Domanovszky igazgatóságát azzal kezdi, hogy teljes körű katalógus- és állományrevíziót hajtatott végre. Kiderült, hogy számos katalóguscédulát kivettek a fiókokból, és a kikölcsönzött könyveket sem hozták vissza. A kintlévőségek értéke tetemes összeg, kb. 2500-3000 pengő volt, ami megfelelt az éves állami dotáció összegének.²⁸ Az 1936. március 24-i bizottsági ülésen már arról számolhatott be, hogy a kint lévő könyvek többségét sikerült visszaszerezni, illetve hogy a diákság számára vásárolt tankönyveket az olvasóteremben és a folyóson zárható szekrényekben helyezik el.

Az új direktor egyébként elődjének útját járta, amúgy is nagy tisztelője volt Fitznek. Beiktatása után rendszeresen levéllel fordult „kedves Józsi” barátjához, akitől gyakran kérdezett. Elsősorban a kényesnek tűnő személyi kérdésekben kért tanácsot, egy-egy zavaros pénzügyi vitának az előzményei iránt érdeklődött, de beszámolt a könyvtáros kisasszonyok közötti vitákról is. Pécsre érkezésének első hónapjaiban még gyakran említi azt a tényt, hogy sem ő, sem felesége nem találják a helyüket Pécsen, kevés embert ismernek még, „*éldégéllünk lassacskán*” – írja 1933 márciusában.²⁹

Míg Fitz József legfőbb szakmai feladata a könyvtár új szervezeti és munkarendjének (különösen a teljes körű katalogizálás) kialakítása, illetve az intézmény finanszírozásának a megalapozása volt, Domanovszkynak az általa igazgatott időszakban két másik probléma megoldása jutott: az egyik a permanens munkaerőhiány, a másik pedig a bővülő állománygyarapítás és könyvtári szolgáltatások miatti helyhiány, valamint az épület állagának, bővítésének a menedzselése. E két új feladaton kívül Domanovszky „megörökölte” elődjétől a finanszírozás körüli folyamatos harcok örökségét is.

Felbukkan egy új – negatív jelenség – is: az olvasóterem látogatottsága, valamint a kölcsönzések száma csökkenő tendenciát mutat. A magyarázat igen kézenfekvő: a szabályzatokban lefektetett állománygyarapítási szisztéma miatt (a központi könyvtári és a tanszéki-intézeti könyvtárak arányos gyarapítása) megerősödtek a szemináriumi (különösen a jogtudományi) könyvtárak, ahova átáramlott az ifjúság egy része.³⁰ A hallgatói létszám folyamatos csökkenése végül olyannyira veszélyeztette a könyvtár éves büdzsáját (az állami dotáció évek óta változatlan összege, valamint az év második felében történő utalása miatt a könyvtár nagyban függött a beiratkozott hallgatók létszámától), hogy az igazgató évről-évre elővette a beiratkozási illeték emelésének javaslatát. Végül is az egyre súlyosbodó gazdasági nehézségek, a háborús környezet hatására 1941-ben a rektor javaslatot tett az Egyetemi Tanácsnak az egyetemi tandíjak új rendszerére. A határozat szerint nemcsak az újonnan beiratkozott hallgatók, hanem a „folytatólagosan iratkozó hallgatók ... egyaránt fejenként 7 pengő könyvtári illetéket”³¹ fizetnek. A könyvtári illeték felemelése oldotta azt a feszültséget, amelyre Domanovszky többször is felhívta a figyelmet: mivel az állami dotációt kizárólag könyv- és folyóirat beszerzésre fordíthatták, miközben az

egyetemi források a hallgatói létszám csökkenése miatt szűkültek, nem maradt elegendő forrás a könyvtár dologi és személyi költségeire.

Személyzeti válság – igazgatói kinevezés

A személyzet állandó válságát nem sikerült Domanovszkynak megoldania, holott teljes direktori ideje alatt minden könyvtárbizottsági ülésen, és éves jelentéseiben nemcsak felpanaszolta a siralmas személyzeti helyzetet, hanem igyekezett javaslatokkal is élni. „Az utóbbi évek személyi veszteségei következtében a könyvtár teljesítőképessége csökkent, olyannyira, hogy nem csupán legsürgetőbb feladatunknak, a régi anyag újrakatalogizálásának félbeszakadásával kell számolnunk, hanem még a napi ügymenet fenntartásánál is nehézségekkel küzdünk.”³² Változó sikerrel igyekezett lobbizni hol a minisztériumban, hol az egyetem gazdasági hivatalánál. A könyvtárosi létszáhiány akkor érte el tetőpontját, amikor a gazdasági válság után megszűnt a szellemi foglalkozásuk állástalansága, eltűntek az önkéntesek, a fizetés nélküli diplomások. Ugyan nőtt a tartósan kinevezett könyvtárosok száma, de összességében Domanovszky ténykedésének 6 éve alatt 25%-kal csökkent az Egyetemi Könyvtár dolgozóinak létszáma. Ez a tény erőteljesen érintette a Fitz által elindított katalogizálási programot is, amely elegendő és minőségi szakértő könyvtáros hiányában megakadt. Ez különösen a Püspöki Könyvtár állományát érintette érzékenyen. Domanovszky többször jelzi a bizottsági üléseken, hogy ugyan a munkatervében szerepel a Püspöki Könyvtár állományának feltárása, de elegendő személyzet hiányában a munka nem halad.³³

A Könyvtári Bizottság a direktor teljesítményével minden nehézség ellenére igen elégedett volt, ezt bizonyítja az 1939. március 28-i jegyzőkönyv határozata is. Scipiades Elemér prorektor, a bizottság elnöke miután felkérte a könyvtár igazgatóját, hogy hagyja el a termet, elővezette, hogy „Egyetemünk, de elsősorban Bizottságunk az elmúlt négy év alatt meggyőződhetett arról, hogy Dr. Domanovszky Ákos méltó utódja Dr. Fitz Józsefnek ... helyesnek tartanám, hogy Bizottságunk méltányolva megbízott igazgatónk zajtalan, de nagyon eredményes munkáját, előterjesztést tenne a tek. egyetemi tanácshoz, hogy kérje részére ... a könyvtárigazgatói cím kieszközölését.”³⁴

Épületrekonstrukció: raktárbővítés, új polcok, légoltalmi pince

Már 1936 májusában jelezte Domanovszky, hogy „a Könyvtár befogadóképessége teljesen ki van merítve.”³⁵ Két javaslatát a helyhiány orvoslására a bizottság többször is megtárgyalta, és az egyetemi tanács a pénzügyi források elnyerésére előterjesztéssel fordult a vallás- és közoktatási miniszterhez. Az első javaslat a Püspöki Könyvtár termeiben felállítandó polcokról szólt. A javaslat úgy merült fel, hogy a kanonoki hagyatékok könyvanyagát a könyvtár három nagy termében úgy lehetne elhelyezni, ha a termekben hosszanti irányban 9 méter hosszú, 1 méter magas duplapolcokat állítanának fel. E javaslat nemcsak 360 folyóméternyi könyv elhelyezését oldaná meg, hanem „... egyúttal a nagy püspöki termeket – melyeknek esztétikai hatását kongó ürességük és csunya, primitív deszkapadlójuk lerontja – is megszüpítené.”³⁶ Domanovszky javaslatát egyeztetette a püspökkel, aki hozzájárult a polcok elkészítéséhez. A bizottság a tervet azzal támogatta, hogy az emelet teherbírását meg kell vizsgálni, majd felkérte a Gazdasági Bizottságot, hogy a rendes évi dotáción felül 1500 pengőt bocsásson a könyvtár rendelkezésére. A gyorsan kiutalt összeg segítségével hamarosan elkészült a termék régi bútorzatához jól illeszkedő dupla polcsor.

A másik javaslat mind a költségeket, mind a kivitelezés összetettségét tekintve jóval nagyobb volumenű volt. Az 1930-as évek közepétől felgyorsuló dokumentum-gyarpodás (ajándékokból, kötelempéldányból) kikényszerítette új raktári terek kialakítását. Domanovszky a Könyvtári Bizottságban a Krisztics Sándor professzor által felvetett ötletet – hogy épüljön a könyvtár kertjében egy üvegtetejű modern olvasóterem – jó diplomáciai érzékkel és okos érveléssel elhárította. Azzal szerelte le a javaslattevőt, hogy mivel a telek, amelyen az olvasóterem épülne nem állami, hanem püspöki tulajdon, az esetleges jogi procedúra sokkal tovább tartana, mint a direktor javaslatának megvalósítása.³⁷ Domanovszky javaslata arról szólt, hogy a könyvtár emeleti folyosóját vasállványokkal szereljék fel. A javaslatot felkarolta az egyetemi vezetés is, előterjesztésüket a minisztérium befogadta, és az 1938/39. költségvetési évben 20 000 pengő beruházási hitelt engedélyezett. Az állványozás munkálatai 1939 tavaszán kezdődtek meg, és július elejére már be is fejeződtek. A versenytárgyaláson meghirdetett munkát a Ganz és Társa cég nyerte el, amely korábban az összes magyar közkönyvtár vasállványozását elvégezte. A műszaki munkálatokat, melyek gyorsaságával és szakzsérségével mindenki elégedett volt, az egyetem gazdasági igazgatója, dr. Karg Norbert és főmérnöke, Ruzsinszky László irányította. Jól teljesítettek a könyvtárosok is, hiszen annak ellenére, hogy a munkaterületet ki kellett üríteniük, a könyveket máshová szállítaniuk, a könyvtár nem zárt be, hanem a legfontosabb – a tanuláshoz szükséges – szakirodalmat biztosították a diákoknak. A két nyári hónapban pedig az új állványokra felkerültek a könyvek. A raktár-reform látványos eredményeket hozott: „Az új vasállványok 1300 folyóméter férőhelyet biztosítanak ... a férőhelynek igen égetővé vált kérdése mintegy 6-7 évre megoldottnak tekinthető.”³⁸

Tíz nappal a II. világháború kitörése után a Könyvtári Bizottság már arról tárgyalt – együttműködve a légoltalmi parancsnoksággal – hogy milyen alternatív megoldásokat dolgozzanak ki háborús katasztrófa esetére. Mivel a könyvtár épülete alatt nincs pince, ezért megvizsgálták, hogy vajon a szomszédos káptalani házak borospincéi nem nyúlnak-e a könyvtár alá.³⁹ Felvették a kapcsolatot a püspökséggel is. A püspök a püspöki Könyvtár anyagának védelmét csak a könyvtár épületében látta megvalósíthatónak, viszont hozzájárult mindazon egyetemi könyvtári intézkedéshez, amely az állomány védelmére fog irányulni. A bizottság felterjesztést indított a minisztériumba 10 000 pengő kiutalása érdekében. Az igazgató átmenetileg felfüggesztette az összes tanszéki és kari megrendelést mind a dokumentumokra, mind az egyéb könyvtári beszerzésekre.

A háborús évek ellenére a könyvtár folyamatosan működött, sőt állami dotációja is rendszerben megérkezik. A beszerzések felfüggesztése ellenére Domanovszky mind az 1940/41-es, mind pedig az 1941/42. évi beszámolójában feltünteti a könyv- és folyóiratvásárlás tételeit (11 000, illetve 14 000 pengő).⁴⁰

A háborús viszonyokra az 1941. március 27-i jegyzőkönyv utal. Domanovszky elővezette, hogy az egyetemi épületek légoltalmát központilag szervezik meg, így a könyvtár egy intézkedési terv elrendelésével létrehozza a könyvtár „házi tűzűrségét”. Jegyzék készül a Püspöki Könyvtár legbecsesebb darabjairól, mely ritkaságokat nedvességmentes fémládákban szándékoztak tárolni. Arról is intézkedtek, hogy háború esetén a földszinten egy tűzbiztos helyiséget kell kialakítani, a szoba ablakait be kell falazni. A bizottság elfogadta ezeket a javaslatokat, és még egy kísérletet tett arra, hogy e költségekre a minisztérium 15 000 pengő hitelt engedélyezzen.

Az utolsó év

Domanovszky utolsó éves jelentésében (1941. szeptember 1. – 1942. július 31.) az előző évekhez hasonlóan részletesen beszámol a könyvtár bevételeiről, a gyarapodásról, a könyvtárba érkező adományokról. Még ekkor is megemlíti a Püspöki Könyvtár kb. 10 000 olyan kötetét, amelynek feldolgozása várat magára. Mivel ez a munka már 2 évvel ezelőtt elakadt, és személyzet továbbra sem áll rendelkezésre, ezért nem sok esélyt lát a munka befejezésére. A személyi ügyek említésekor „nyomatékos panaszt”⁴¹ fogalmaz meg, hiszen az igazgatása alatti 7 évben 13-ról 10-re csökkent a létszám.

Ezt a jelentést a Könyvtári Bizottság 1942. október 28-i ülésén vita nélkül elfogadta, és ugyanezen az ülésen Vargha Damján prorektor, a bizottság elnöke bejelentette, hogy a vallás- és közoktatási miniszter „Dr. Domanovszky Ákos pécsi egyetemi könyvtári igazgatót a budapesti Kir. Magy. Pázmány Péter Tudományegyetem Könyvtárához beosztja és egyben a főigazgató helyettesítésével megbízza.”⁴²

Összegzés

Domanovszky távozásával a pécsi egyetemi könyvtár történetében véget ért egy fontos korszak. Ez az időszak a „gründolás”, a reformok időszaka volt. Két tehetséges, európai műveltségű, széles látókörű tudós könyvtáros egy új, modern, a legkorszerűbb elveken működő tudományos könyvtárat hozott létre Pécsen. Fitz volt az első pécsi könyvtárigazgató, aki nemcsak felismerte, hanem szívós és következetes szervező munkával meg is valósította azt az elvet, hogy a XX. század nagy tudományos könyvtárai ne holt anyagok tároló helyei, hanem sokkal inkább a tudományos kutatómunka, a tanulás és a művelődés szervezett nagyüzemei legyenek.

Domanovszky érdeme, hogy Fitz József reformjait tovább vitte, és a Könyvtári Bizottság támogatását bírva előmozdította a könyvtári fejlesztéseket. Jó diplomáciai érzéssel sikeresen érvelt a sokféle egyetemi (tanszéki, kari, professzori) érdekek ellenében, és erősítette a központi könyvtár szakmai, módszertani presztízsét.

Mindkét tudós könyvtáros megszolgálta a „reformér igazgató” elismerő kifejezést. Reformereknek azokat az embereket nevezhetjük, akik legalább három feltételnek meg tudnak felelni: először is világosan látják azt, ha egy szervezet nem vagy rosszul működik, és képesek arra, hogy a szervezet gyenge teljesítményét érvekkel, adatokkal alátámasztva megfogalmazzák. Másodsor reformerek azok, akiknek van víziójuk arról, hogy egy rosszul működő rendszert hogyan lehetne megváltoztatni, mit kellene tenni azért, hogy a szervezet teljesítménye növekedjen. Harmadszor pedig azok az igazi reformerek, akik a hibákat nemcsak látják, majd megfogalmazzák, hogy mit kellene tenni, hanem a szervezet változtatására megfogalmazott koncepciót, a reformot magát eredményesen végre is tudják hajtani. Képesek a legnehezebbre: megnyerni a szervezet tagjait belül, kívül pedig a fenntartó döntéshozókat meggyőzni, a mélyreható változások szükségességét elfogadtatni. Fitz Józsefnek és Domanovszky Ákosnak elévülhetetlen érdemei voltak abban, hogy a pécsi Erzsébet Tudományegyetem Könyvtárának modernizációs szükségletét felismerték, a modernizáció koncepciójának lépéseit módszeresen, következetesen kidolgozták. Reformjaik sikerének záloga a könyvtár munkatársainak szorgalma, magas szakértelme volt. A könyvtárosok nélkül a két igazgató messzelátó reformintézkedései nem értek volna célba.

E reformok sikeres megvalósítása, és a könyvtár jövőjéért folytatott áldozatos munkájuk miatt az utódok nagy tisztelettel adóznak a reformer direktoroknak, az akkori könyvtárosoknak, akik megteremtették a mai Egyetemi Könyvtár szakszerű működésének alapjait.

Jegyzetek

1. Könyvtári bizottsági jegyzőkönyvek. PTE EL VIII.114
2. Közlemények a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem Könyvtárából
3. A Fitz által írt válaszlevelek közül csak egy 1936. november 6-án írtat találtunk az OSZK Kézirattárában.
4. Fitz József munkásságáról lásd Boda Miklósné: Fitz József a Pécsi Egyetemi Könyvtár élén. 1930–1934. In: Jubileumi évkönyv 1774–1974. Szerk.: Fényes Miklós. Pécs, 1974. ; M. Mátrai Györgyi: „A magyar könyvtárügy úttörő mestere”. Fitz József reformtörekvései az 1930-as évek Széchényi Könyvtárában. Könyvtári Figyelő, 2006 (52) :2. 293–298.
5. Domanovszky Ákos munkásságáról lásd Pogányné Rózsa Gabriella: Domanovszky Ákos emlékezete. Könyv, könyvtár, könyvtáros 9. (1999): 12. 50-54.o.; Pogányné Rózsa Gabriella: Domanovszky Ákos katalógizáláselméleti munkássága. Tisztelegés születésének 100. évfordulója alkalmából. In: Könyvtári Figyelő, 2002 (48) : 3.
6. M. Mátrai Györgyi: „A magyar könyvtárügy úttörő mestere”. Fitz József reformtörekvései az 1930-as évek Széchényi Könyvtárában. Könyvtári Figyelő, 2006 (52) :2. 293–298.
7. PTE EL VIII.114. 531/1926-27
8. Boda Miklósné közlése. I.m. 119.
9. PTE EL VIII.101.b. = Magyar királyi Erzsébet Tudományegyetem (Pécs), Rektori Hivatal, Iktatott iratok (1923-1951)
10. Boda Miklósné közlése. I.m. 122-123.
11. Halasy Nagy Józseffel pl. hónapokig tartó egyeztetést folytatott, amelybe a bizottság is bekapcsolódott, mert Fitz nem volt hajlandó a könyvtár adminisztrációját megkerülő számlát befogadni Halasytól, illetve megtagadta, hogy „más által vállalt kötelezettségeket a könyvtár vállaljon át”. A bizottság Fitz mellé állt, és kimondta, hogy nem megengedhető, hogy a könyvtári büdzsé terhére bárki, anélkül, hogy a könyvtárral egyeztetne, benyújtja a könyvtár által nem engedélyezett könyv számláját. A vita olyannyira elmérgesedett, hogy a professzor Szily Kálmán kultuszminiszterhez fordult, aki 1000 pengőt utalt át a Könyvtárnak.
Könyvtári Bizottság jegyzőkönyvei 1933. február 21., 1934. márc. 22. 10–15.
12. Könyvtári Bizottság jegyzőkönyvei 1934. márc. 22. 18.
13. Közlemények a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem Könyvtárából. 34. szám. 1934. szeptember. 2.
14. U.o. 3.
15. A kötetzeti munkákra fordított források igénylése rendre visszatér az igazgató feljegyzéseiben. Ennek oka, hogy a pécsi könyvtárban igen nagy volt a kötetlen dokumentumok száma. Ezért Fitz megtervezte a kötetzet négy évre szóló fejlesztését is.
16. U.o. 5.
17. Közlemények a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem Könyvtárából. 34. szám. 1934. szeptember. 11.
18. Könyvtári Bizottság jegyzőkönyvei 1933. jún. 27.

19. Közlemények a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem Könyvtárából. 34. szám. 1934. szeptember. 17.
  20. Ez a munka valószínűleg nagyon feszített lehetett. A levéltári dokumentumokból egyértelműen az derül ki, hogy a könyvtár folyamatosan létszámihiánnyal küzdött. Hiába alkalmaztak fizetés nélküli önkénteseket, így is kevés a hozzáértő könyvtáros. Éppen emiatt is fejet kell hajtani az akkori könyvtárosok előtt, mert ezt a nagyszabású katalógizálási programot csak nagyon feszített, erőltetett munkatempóban lehetett véghezvinni.
  21. Közlemények a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem Könyvtárából. 34. szám. 1934. szeptember. 18.
  22. Könyvtári Bizottság jegyzőkönyvei 1931. okt. 14.
  23. Könyvtári Bizottság jegyzőkönyvei 1932. okt. 25.
  24. Könyvtári Bizottság jegyzőkönyvei 1934. okt. 23.
  25. Könyvtári Bizottság jegyzőkönyvei 1934. okt. 23.
  26. Könyvtári Bizottság jegyzőkönyvei 1935. máj. 28.
  27. Könyvtári Bizottság jegyzőkönyvei 1934. okt. 23.
  28. Könyvtári Bizottság jegyzőkönyvei 1935. okt. 21.
  29. Domanovszky Ákos levelei Fitz Józsefnek. Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára. Fond 45/131; Fond 45/822
  30. Közlemények a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem Könyvtárából. 36. szám. 1936. augusztus. 9.
  31. Közlemények a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem Könyvtárából. 36. szám. 1936. augusztus. 3.
  32. Közlemények a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem Könyvtárából. 36. szám. 1936. augusztus. 11.
  33. Könyvtári Bizottság jegyzőkönyvei 1941. okt. 29.
  34. Könyvtári Bizottság jegyzőkönyvei 1939. márc. 28.
  35. Könyvtári Bizottság jegyzőkönyvei 1936. máj. 28.
  36. Könyvtári Bizottság jegyzőkönyvei 1936. máj. 28.
  37. Könyvtári Bizottság jegyzőkönyvei 1937. okt. 27.
  38. Közlemények a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem Könyvtárából. 41. szám. 1939. augusztus. 8.
  39. Könyvtári Bizottság jegyzőkönyvei 1939. szept. 11.
  40. Közlemények a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem Könyvtárából. 43–44. szám. 1941. augusztus – 1942. július
  41. Közlemények a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem Könyvtárából. 44. szám. 1942. július. 9.
  42. Könyvtári Bizottság jegyzőkönyvei 1942. okt. 28.
-
-